

# DREPTUL

LEGISLAȚIUNE. — DOCTRINA. — JURISPRUDENȚĂ. — ECONOMIE POLITICĂ

DIRECTOR: C. G. DISSESCU

PRIM-REDACTOR: V. ATHANASOVICI

Redactori: PAUL NEGULESCU, DEMETRU NEGULESCU, ALEX. CERBAN, GEORGE MEITANI, G. G. DANIELOPOLU,  
G. C. CRISTESCU, SILIU RĂDULESCU

REVISTA APARE  
JOIA ȘI DUMINECA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STRADELA SF. SPIRIDON, 3  
TELEFON 41/57

REDACTOR-ADMINISTRATOR  
B. P. RĂDULESCU

## ABONAMENTELE

se fac pe an și pe jumătate de an  
la 1 Ianuarie și 1 Iulie

Dela 1 Iulie până la 1 Sept. revista nu apare

GR. G. PĂUCESCU  
FONDATOR-PROPRIETAR

Un număr: 50 bani

Un număr vechiu 1 leu

## COSTUL ABONAMENTULUI

Pe an, 40 lei; pe jumătate an, 20 lei

Studentii plătesc pe jumătate

Pentru străinătate se adaogă timbrul postal

## SUMAR:

Pagini referitoare la alcătuirea Codului Calimach, de d-l Andrei Rădulescu.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ. — *Inalta Curte de casațiune și justiție, secțiunea I*: Ion G. Jipa cu soții Elena și G. Alexandrescu.

*Curtea de apel din Galați, secț. I*: Ion Borș și alții cu Maranda Erăneu.

JURISPRUDENȚA STRĂINĂ. — *Curtea de casațiune din Franța.*

## Pagini referitoare la alcătuirea Codului Calimach <sup>1)</sup>

Spre a-și putea ajunge scopul de a înzestra țara cu legi scrise, Scarlat Calimach avea nevoie, în prim rând, de adunarea materialului. La început, voia să aibă traduse în românește pravilele împărătești, din care voia să facă baza noulor legiuiri ale Moldovei. Aceste traduceri aveau să servească pentru a se alcătui nouile legiuiri, dar și pentru a fi utilizate de cei cari ar avea nevoie de ele și nu știau latinește și grecește.

În vederea acestui scop, numi o comisie compusă din Anania Cuzanos, zis și dascălul Anania, și Flechtenmacher, lângă numele căruia adaogă cuvântul: «*laten*». Acea denumire lasă a se vedea că în vreme ce Cuzanos era destinat mai ales pentru textele grecești, Flechtenmacher era mai cu seamă pentru cele latinești. În această ocupație găsim pentru prima dată pe Flechtenmacher, cu începere dela 1 Septembrie 1813. Drept plată, fiecare membru al comisiunii avea câte 100 lei pe lună, plus alți 100 dela Casa Răsurilor. Comisiunea avea și un scriitor, plătit cu 100 lei lunar, dintre care 50, de asemenea, dela arătata casă. Această comisiune a lucrat mai mult timp. În socotelile domnești găsim

prevăzută leafa ei până la sfârșitul lui Maiu 1814 <sup>2)</sup>. Desigur că a lucrat și după această dată, fiindcă în socotelile pe 1814-1815 se vede trecută în luna Decembrie 1814 o sumă de 32 lei pentru un top de hârtie, destinat tălmăcirii legilor <sup>3)</sup>, iar în 1815 se prevede leafa ei pe Septembrie — Decembrie 1815, Ianuarie și Februarie 1816 <sup>4)</sup>. Deși nu găsim trecută leafa membrilor în mod continuu, fără îndoială însă că ei au lucrat și au fost plătiți neîntrerupt, căci așa se orânduise de către Domn să li se plătească sumele arătate până la săvârșirea tălmăcirii <sup>5)</sup>. Judecând după acea plată, se pare că la începutul anului 1816 tălmăcirea era terminată.

Domnul, văzând că se pregătește principalul material, întocmi un comitet, pentru adunarea tuturor legilor și obiceiurile Moldovei în materie civilă și criminală, câte erau de 4 secole, cu arătarea ramurei și a izvorului lor. Acest comitet ar fi fost format încă din anul 1815. Nu știm precis cine anume a făcut parte din acest comitet. Ținând seamă de scopul ce avea de îndeplinit, este probabil că au fost, în primul rând, boeri, cari cunoșteau legile vechi și obiceiurile, ca: Andronache Donici, Costache Conachi, Skeletii, Sturza, etc. Alături de ei vor fi fost și tălmăcitorii pravilelor împărătești: Flechtenmacher și Anania, ce ale căror lumini se va fi simțit nevoie.

După ce avu gata tot materialul, Domnul păși mai departe la alcătuirea unei legiuiri și alese mai întâi legiuirea civilă, ca una «ce este mai de trebuință decât celelalte părți ale legislației». Cei ce

2) Iorga N., *Documentele familiei Calimach*, II, p. 69.

3) *Ibid.*, p. 150.

4) *Ibid.*, p. 154.

5) *Ibid.*, p. 69.

1) Fragment dintr'un studiu asupra Pravilistului Flechtenmacher, care va apare peste câțva timp.

au lucrat cu Domnul și l-au ajutat la elaborarea noiei pravile, au fost Flechtenmacher, Donici, Anania Cuzanos, Skeletii. Aceștia sunt principalii colaboratori și în această ordine ni-i înfățișează un izvor demn de crezare. Alături de ei au mai luat parte: Costache Conachi, Mitropolitul Veniam, Vornicul P. Negri, tatăl lui Costache Negri, Logofătul Grigoraș Sturza, tatăl viitorului Domn Mihail Sturza și cumnatul lui Vodă Calimach, Logofătul Iordache Ghica, Vornicul Mihail Sturza, viitorul Demn<sup>6)</sup>. Cum vedem, s'a format un fel de comisie, care, utilizând materialul adunat, aveă să elaboreze pravila, împreună cu Domnul.

N'avem până acum informațiuni exacte despre chipul cum au procedat la formarea noiei condicii civile. Este probabil că și în Moldova s'a lucrat cum s'a lucrat în Țara-Românească la întocmirea Condicii Caragea. Este de crezut chiar că procedarea Moldovenilor a servit de model și de îndemn Muntenilor, căci se pare că elaborarea condicii moldovene începuse înaintea celei muntene<sup>7)</sup>. Este posibil dar ca și în Moldova să se fi însărcinat doi juriști să alcătuiască câte un proiect, care să fie supus comisiunii de elaborare.

Din cele ce vom arăta mai jos, pare că a fost un singur proiect al lui Flechtenmacher, care, probabil, luase avizul Domnului asupra planului și metodei de urmat. Proiectul a fost supus comisiunii, care va fi discutat, modificat anumite părți, până se ajungea la o formă pe care o primea și Domnul, fie că asistase la lucrări, fie că i se supunea rezultatul lor spre a decide. Hrisovul de promulgare al Condicii Calimach nu spune precis că s'ar fi supus această pravilă spre aprobare și Adunării obștești, ci vorbește numai de o primă consultație ce i-ar fi cerut Domnul, când și-a arătat intenția de a legiferă și de niște adunări che-

mate spre a cercetă obiceiurile pământului<sup>8)</sup>. Din alt izvor — posterior, e adevărat, dar demn de crezare — avem știrea că noua pravilă a fost supusă Adunării Obștești<sup>9)</sup>. Eră contra dreptului public al țării, eră contra vechiului obicei ca Domnul să facă o astfel de pravilă, fără să asculte și Sfatul țării. Dealtfel, acea comunicare a intenției domnești de a da legi noi, este o dovadă că trebuia consultată și Adunarea obștească, în forma ei de constituire de atunci. Probabil că prin acele adunări, de care se vorbește la sfârșitul hrisovului, s'a înțeles nu numai comisia, care a cercetat obiceiul pământului, ci și Adunarea obștească, compusă din fruntașii țării.

În Moldova, lucrarea merse mai repede decât în Muntenia, unde Vodă Caragea îndemnă stăruitor Adunarea să grăbească terminarea condicii și unde deabia în Iunie 1818 fu gata<sup>10)</sup>. Pravila moldovenească fusese terminată cu un an înainte, la sfârșitul lui Iunie 1817. Domnul, mulțumit că și văzù realizată partea principală a visului său, o promulgă, printr'un lung și frumos hrisov, la 1 Iulie 1817, însoțind-o de o carte de închinare către tatăl său<sup>11)</sup>.

După o știre, înainte de a o promulgă, ar fi trimis-o mai multor învățați străini spre a-și da părerea asupra ei<sup>12)</sup>.

Este sigur însă că a trimis un exemplar, legat luxos, Universității din Oxford, care și-ar fi dat chiar părerea asupra valorii pravilii<sup>13)</sup>.

Pentru a putea fi întrebuințată de poporul, căruia eră destinată, Scarlat Calimach, puse s'o traducă chiar de atunci, în limba țării. Traducerea însă merse încet — nu știm exact din ce cauză — și el n'avù parte să o vază terminată în domnia lui. La 1819 Noembrie, deabia eră tradusă jumătate<sup>14)</sup>, și deplin nu s'a tradus decât mult mai târziu.

*Care a fost partea lui Flechtenmacher la alcătuirea Condicii Calimach? S'a zis că însuși Domnul ar fi redactat și scris în mare parte legiuirea care-i poartă numele<sup>15)</sup>. S'a afirmat apoi că autorul acestei legiuiri nu este Domnul, ci Anania Cuzanos<sup>16)</sup>.*

8) *Uricar*, IV, p. 300 și urm.

9) P. Calimach, loc. cit., p. 160.

10) Vezi *Logofătul Nestor*, pag. 12; D. D. Stoenescu, *Legiuirea Caragea*, pag. 9 și urm.

11) *Uricar*, IV, pag. 207 și urm.; P. Calimach, p. 161.

12) P. Calimach, pag. 163.

13) P. Calimach, pag. 163—165.

14) *Uricar*, IV, pag. 207—213.

15) P. Calimach, pag. 161.

16) D. Alexandrescu, *Dreptul civil român*, ed. 2-a, t. I, pag. 20 și în Prefață la *Codul Caragea* de I. Palade, pag. IX. Cpr. P. Negulescu, *Studii de Istoria Dreptului Român*, pag. 19. Vezi și Gr. Alexandrescu, *Studii asupra istoriei generale a Dreptului*, 1905, p. 50.

6) A. Pappadopol-Calimach, «Din istoria legislațiunii Moldovei», în *Arhiva societății științifice și literare din Iași*, tom. VII, pag. 160—161. După ocuparea Basarabiei, pentru a cunoaște noua provincie, Ministerul de externe ruse a însărcinat pe consilierul de Curte Pavel Svinin, să facă o descriere despre starea acestui ținut. În raportul prezentat de el la 1 Iunie 1816, vorbește despre Comitetul pentru adunarea legilor și obiceiurilor Moldovei, numit în 1815 de Vodă Calimach. El mai spune că partea întâiu a legislației s'a tipărit în 1816, în limba greacă, iar atunci, la 1816, se traducea în limba moldovenească. Pappadopol-Calimach crede că această parte întâia ar fi Condica civilă în întregime, iar partea II ar fi legea criminală, care s'a elaborat mai târziu. Cum este sigur — dovadă hrisovul — pravila lui Calimach s'a promulgat la 1 Iulie 1817, spusele lui Svinin trebuie înțelese în sensul că în 1816 va fi fost gata numai o parte din Condica, care se tipărise și restul a continuat în cursul acestui an și în 1817. Partea aceasta din raportul lui Svinin este reproducă în lucrarea citată a lui P. Calimach, pag. 160. Despre adunări pentru cercetarea obiceiurilor pământului, se vorbește și în hrisovul de promulgare (*Uricar*, IV, pag. 207 și urm.). Este posibil ca acest comitet, de care vorbește consilierul rus, să fie Comisia de elaborare, formată din cei arătați de P. Calimach; totuși pare mai probabil a fi fost separate, cum am arătat mai sus.

7) Vezi lucrarea mea: *Logofătul Nestor*, p. 11—12 și în *Revista critică de drept*, 1910.

Fără îndoială că Scarlat Calimach a avut un important rol la alcătuirea noiei pravile. Eră un om cult și care iubea mult lucrările intelectuale, având — cum am văzut — legături cu marile universități ale Apusului. Postelnicul Manolache Drăghici, contemporanul său, îl critică că eră moale, «că se ocupă mult cu scrisul, din care pricină venise la o monotonie trândavă»<sup>17)</sup>. Avea, desigur, întinse cunoștințe juridice și a luat parte la lucrările pravilei. Nu este dovedit însă că el ar fi fost un jurisconsult de valoarea principalilor săi colaboratori. Chiar de ar fi fost și dacă s'ar fi ostenit să redacteze și să scrie cea mai mare parte a Pravilei, nu se vede pentru ce s'ar mai fi numit Comisia de tălmăcitori, adunarea aceea, numită de un contemporan Comitet pentru adunarea vechilor pravili și obiceiuri și mai ales de ce ar mai fi avut nevoie de atâtea ajutoare? Ar fi fost suficient să alcătuiască singur legiuirea și s'o prezinte Sfatului țarei, unde avea să fie modificată și îmbunătățită, după Sfatul boerilor pricepuți în ale legilor și cunoscători ai obiceiurilor și nevoilor țarei. Faptul că a întocmit în special comisia pentru elaborare, mă face să cred că principalul rol al Domnului a fost de a revedea ceea ce lucrau ceilalți și de a hotări în chip definitiv, după ce ascultase diferite observațiuni, cum trebuie a se inseri diferite texte, iar nu de a alcătui, redacta și scri el cea mai mare parte a Condicei.

Hrisovul de promulgare nu poate fi adus în sprinjalul părerii că Domnul ar fi fost autorul principal al legii, fiindcă, deși în câteva locuri Domnul spune: «am săvârșit» lucrul sau «am îndeplinit lipsele», «am întrebuințat», în alte părți spune: «s'au desăvârșit acest al nostru cod», «s'au mai adăogit», «s'au cinstit». Din acest hrisov ar rezultă apoi că n'a avut colaboratori decât pentru chestiunile luate din obiceiul pământului și hrisoavele domnești. Or, însuși acela, care-l arată ca autor principal, arată că a existat o comisie de elaborare pentru întreg codul, și la lucrările ei luă parte și Domnul. Dealtfel, Vodă Calimach, care ținea, de sigur, ca Pravila să treacă drept opera sa, nu avea să pomenească tocmai în hrisovul de promulgare numele și partea colaboratorilor săi, care puteau fi cunoscuți în alt chip, dar nu trebuiau să umbrască gloria domnească.

Dintre principalii colaboratori, în ce privește pe Andronache Donici, deși un mare jurist, nu s'a afirmat de nimeni și nu e probabil că a avut primul rol la alcătuirea legiuirei Calimach, când de curând publicase adunarea lui de legi, pe care Domnul

se pare că n'o aprecia prea mult. În orice caz, dacă Donici ar fi avut un rol important la alcătuirea Codului Calimach, s'ar vedea o mai mare asemănare între lucrarea lui și noua legiuire.

De Skeleti nu este nici un indiciu că ar fi îndeplinit un rol deosebit la formarea Pravilei. Rămâne dar dintre cei arătați ca principali colaboratori numai doi: Anania Cuzanos și Flechtenmacher. Cel dintâiu a fost un jurisconsult de seamă, a fost pravilist și profesor la Academia Domnească<sup>18)</sup>; n'avem, însă, nicio dovadă că el ar fi avut primul rol la alcătuirea Codului. Părerea, care-i atribue acest rol, este cu mult posterioară și nedovedită prin nimic. Chiar Pappadopol-Calimach, care avea unele hârții de familie, enumerând pe membrii comisiei de elaborare, trece pe Cuzanos deabiă în rândul al treilea; și este greu de admis să fi dat tocmai acest rang, și după Donici, unui jurist care ar fi fost cel mai însemnat colaborator, ba chiar adevăratul autor al noiei legiuii.

Să vedem dacă nu cumva Flechtenmacher a avut vreun rol mai important decât ceilalți.

În primul rând, avem dovezi sigure despre vasta sa cultură juridică, ceea ce nu se poate afirma, în aceeași măsură, despre ceilalți. Eră socotit așa de superior, încât chiar Donici, despre care se dusesse vestea, îl vedea cerând consultații dela învățatul său<sup>19)</sup>. El a dezvoltat o întinsă activitate, ca om de drept, și în urma alcătuirii Codului, până la moarte, eră considerat ca juristul cel mai de valoare al Moldovei. Flechtenmacher a făcut parte și din comisia care a tradus codul<sup>20)</sup>. El chiar alcătuiase un comentariu al acestei pravile. Într'un manuscris al lui, se găsește un fel de plan al Codului Calimach, cu indicația izvoarelor, și este probabil că este chiar planul primitiv. În orice caz, chiar de ar fi posterior, felul cum este făcut, arată că autorul lui luase o parte foarte însemnată la alcătuirea Condicei.

Însuș felul cum este alcătuit Codul, ne face a recunoaște lui Flechtenmacher un rol mai mare. Nu este locul a ne ocupa aici de izvoarele acestei pravile și de a discuta părerea curentă în această privință; poate o voi face altundeva; destul să spun că în Codul Calimach se vede o puternică influență a Codului austriac, fără a specifica acum măsura acestei influențe. Dacă această influență este necontestată, cu greu se poate admite că ea

18) N. Iorga, *Istoria literaturii române în sec. XVIII*, p. 449; P. Calimach, loc. cit., pag. 151.

19) Acad. Rom., Ms. 10. *Lexicon juris civilis*, pag. 72.

20) *Introducerea lui C. Sturza la Codul Calimach*, col. Bujoreanu, vol. III, pag. 556.

17) *Istoria Moldovei*, vol. II, 314.

s'ar datorî lui Donici, Skeleti, Cuzanos, despre care n'avem dovezi că ar fi cunoscut mai bine decât Flechtenmacher acel cod și despre care avem, din contră, bănuiala că nu vor fi cunoscut deloc sau foarte puțin noul cod austriac, căci altfel nu s'ar mai fi simțit nevoia să se aducă un sas. Este — putem zice — certitudine că influența codului austriac asupra legiuirei moldovenești se datorește lui Flechtenmacher.

Aceasta eră, în genere, lucru știut în Moldova. Judecând după această influență, este dar foarte verosimil că Flechtenmacher a fost principalul autor al Codului Calimach. Dealtfel, Pappadopol-Calimach îl pune în primul rând între membrii Comisiiei de elaborare, și desigur că n'ar fi făcut-o dacă n'ar fi fost bine știut că Flechtenmacher a fost primul între ceilalți colaboratori.

Dar însuși Domnul a dat o dovadă însemnată despre rolul lui Flechtenmacher. După ce Codul a fost tipărit în grecește, Domnul, «dela sine, fără vreo mijlocire prin altu», ci numai apreciind munca și meritele lui Flechtenmacher, i-a dăruit 200 de exemplare a condicii<sup>21)</sup>. Cum exemplarul se vindeă cu 3 gaibeni, înseamnă că i-a dăruit 600 galbeni, o sumă foarte mare, peste 7.000 de franci, și ca valoare mult mai mare pentru începutul sec. XIX, o adevărată avere. Acestea i s'au dat nu ca o plată, căci eră plătit ca pravilist, ci ca o deosebită recompensă și mulțumire domnească. N'avem dovezi că s'ar mai fi făcut cuiva dintre colaboratori asemenea dar. Când Domnul face un astfel de dar, însoțit, cum vom vedea, și de alte mulțumiri, desigur că, prin așa, recunoșteă cât de mare a fost rolul învățatului neamț la alcătuirea monumentului juridic care aveă să poarte numele Domnului în decursul veacurilor. Dacă Domnul nu-i arată rolul în hrisovul de promulgare al legii, de aci nu se poate deduce lipsa acestui rol, căci, am mai spus, eră și o chestie de amor propriu pentru Vodă, că să nu mărturisească acest lucru chiar în hrisovul operei, care voiă să fie socotită a sa.

Cât despre Cuzanos, este probabil că și el a avut un rol important, dar mai ales pentru chestiunile în limba grecească, pe care o știă, fără îndoială, mai bine decât toți. Poate că la redacția textelor, care se știe că s'a făcut în grecește, a avut un rol mai mare decât Flechtenmacher. Probabil că mai ales aici eră rolul lui și al Domnului.

Donici și ceilalți boeri moldoveni, vor fi avut

rolul lor, mai cu seamă la dispozițiunile luate din obiceiuri și din hrisoavele anterioare. În ce privește inițiativa alcătuirii, conducerea lucrării și hotărîrea definitivă în chestiunile dezbătute, precum și stăruința terminării, astea fără îndoială că sunt partea lui Vodă.

În ce privește însă fondul legiuirei, planul și metoda, este mult mai verosimil că Flechtenmacher a avut rolul de căpetenie, așa că el trebuie socotit — până la o dovadă contrară — principalul autor al Codului Calimach.

Ar fi interesant să se cunoască discuțiunile ce vor fi urmat în arătatele comisii și în Adunarea obștească, cu ocazia alcătuirii Pravilei, dar n'avem nici o știre despre ele. Se vor fi străduit și ceilalți membri ai Comisiei de elaborare, să întocmească o legiuire cât mai bună, ținând seamă și de dorințele Domnului și, când a fost prezentată Adunării, să o explice boerilor și să apere proiectul admis de ei. Cel mai indicat pentru aceasta eră însă Flechtenmacher. Și va fi fost interesant de văzut acest sas, cu capul plin de cunoștințe juridice, venind în Sfatul țării, desfăcându-și hărțile, citind paragraf după paragraf din noua pravilă, arătându-le înțelesul, dând lămuriri felurite, apărând punctul lui de vedere, mai totdeauna sfios față de mărimile între care se află, uneori însă îndrăznind să combată și pe Domn, când se călcă vreun principiu fundamental de drept, apelând uneori la știința tovarășilor săi din Comisiunea de elaborare, ori la cunoștințele sumare ale boerilor, cari mai cunoșteău ceva din pravile, alteori la bunul simț al tuturor. Și nu prin cuvinte frumoase — chiar de ar fi avut talent oratoric — ci mai probabil prin cuvinte simple, care să nu întunece, ci să lumineze cât mai mult ideile ce voiă a expune. Când se încheiau lucrările unei zile, când boerii și prelații plecau răsturnați în butele lor bogate, în zăngănitul clopotelor și în plesnetul bicelor, iar Vodă se retrăgeă cu tot alaiul în apartamentele sale, când chiar grecul Anania, care se pare că eră un protejat al Domnului, mergeă poate tot în Palatul domnesc, Neamțul se va fi strecurat și el printre șirurile de Arnăuți, tăcut, modest, cu gândul la ce se va alcătui mâine și cu mulțumirea că s'a făcut bine ceea ce s'a întocmit astăzi. I-se va fi făcut și lui deosebită cinste, căci eră doar pravilist, dar nu atât cât ar fi meritat știința lui față de a celorlalți; orcât de învățat eră, desigur că pentru contemporani rămânea tot «Neamțul», neboerit încă.

ANDREI RĂDULESCU

Judecător la tribunalul Ilfov

21) Acad. Rom. Ms. 105, fila 49 v.

## JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

INALTA CURTE DE CASAȚIUNE ȘI JUSTIȚIE  
SECȚIUNEA I.*Audiența dela 29 Mai 1915*

Președînța d-lui C. R. Manolescu, președinte

Ion G. Jipa cu soții Elena și G. Alexandrescu

LEGEA PROPRIETARILOR.— ORDONANȚĂ PREZIDENTIALĂ.—  
EFECTE.— RENUNȚARE.— INTENTAREA UNEI NOUI ACȚIUNI.—  
ART. 1, 2, 3 ȘI 20 DIN LEGEA PROPRIETARILOR.

Proprietarul care a obținut o ordonanță de evacuare pe baza art. 2 din legea proprietarilor, poate renunța la efectele acestei ordonanțe prezidențiale și să intenteze o nouă acțiune, uzând, dacă voește, tot de căile sumare prescise de legea specială.

No. 363. — Casată, în urma recursului făcut de Ion G. Jipa, sentința tribunalului Brăila, secția II, No. 278 din 1914, în proces cu Elena G. Alexandrescu și soțul.

S'au ascultat: citirea raportului făcut în cauză de d-l consilier N. Procopescu; d-l avocat Varlam, pentru recurent, în desvoltarea motivelor de casare; d-nii avocați A. Ilescu și P. Poni, pentru intimați, în combateri.

Curtea, deliberând,

Asupra motivului I de casare, bazat pe violarea art. 1, 2, 3 și 20 din legea proprietarilor, întrucât tribunalul decide că odată ce am obținut ordonanța de evacuare pe baza art. 2, nu mai puteam uză de dispozițiunile art. 1 și 3 din lege, ei de dreptul comun.

Având în vedere sentința supusă recursului, prin care tribunalul Brăila, secția II, judecând după apelul făcut de intimata în recurs Elena G. Alexandrescu, a respins ca inadmisibilă acțiunea în evacuare, intentată pe baza art. 1 și 3 din legea proprietarilor, de către recurentul Ion Jipa, contra intimatei, motivând că, deoarece recurentul mai obținuse, anterior intentării acțiunii de față o ordonanță de evacuare, potrivit art. 2 din legea proprietarilor, — «la efectele căreia, zice Curtea, partea nici nu ar mai putea renunța în apelul făcut de adversarul său», — el a uzat prin aceasta de căile permise de legea specială și nu ar mai putea să recurgă, conform art. 20 din lege, decât la dreptul comun; —

Având în vedere întreaga economie a legii proprietarilor, care este necontestat o lege de favoare pentru aceștia, punându-le la îndemână, deosebit de dreptul comun, o procedură cu mult mai sumară și repede, menită a-i asigura și garantă cu o deplină eficacitate, contra chiriașilor incorecți;

Având în vedere și textul destul de clar al art. 20

din lege, din care rezultă de asemenea că legiuitorul, nu numai că nu a înțeles să suprime pentru proprietar calea dreptului comun, dar a arătat în mod expres că acesta, fie că nu a uzat de loc de legea specială, fie că uzând, a fost respins în cererea sa, iar nu s'a folosit de calea de apel, are încă dreptul să reînceapă acțiunea pe calea ordinară;

Considerând însă că, din textul astfel cum este redactat, nu se poate cătușdepuțin deduce că legiuitorul a voit să interzică proprietarului care a uzat odată în mod greșit de legea specială și indiferent de modul cum i-a fost rezolvată cererea, de a mai intenta o a doua acțiune în baza aceleiaș legi și că i-a rezervat în acest caz numai calea ordinară, o asemenea dispozițiune fiind și irațională și nejuridică, căci, într'adevăr, când o cerere în judecată, indiferent de calea urmată, specială sau ordinară, a fost respinsă în mod definitiv în fond, hotărîrea obținută constituie lucru judecat în favoarea chiriașului și proprietarul nu l-ar mai putea trage la răspundere pe nici o cale în justiție; când însă o primă acțiune a fost respinsă pentru o chestiune de formă, sau când ea a fost admisă și reclamantul renunță la efectele hotărîrei obținute, — prevăzând de exemplu o nulitate a titlului obținut — o asemenea hotărîre definitivă, nici într'un caz nici în celălalt, nu constituie o autoritate de lucru judecat pentru chiriaș, astfel că proprietarul poate, după toate principiile de drept, dela care nu derogă cătușdepuțin art. 20 din legea proprietarilor, să intenteze o nouă acțiune, uzând, dacă voește, tot de căile sumare prescise de legea specială;

Având în vedere că, în cazul de față, din expunerea făcută de tribunal în considerentele sentinței, se constată că recurentul, în ziua de 5 Noembrie 1914, întemeiat pe contractul de închiriere autentic sub No. 517 din 1911, a cerut contra intimatei în recurs și a obținut dela judecătorul de ocol o ordonanță de evacuare a imobilului închiriat;

Că, la executarea acestei ordonanțe, intimata a făcut, în ziua de 8 Noembrie acelaș an, contestație, rămasă în curs de judecată, după care recurentul, în ziua de 10 Noembrie, întemeiat pe acelaș contract de închiriere, a cerut din nou judecătoriei, contradictor cu intimata, potrivit dispozițiunilor art. 1 și 3 din legea proprietarilor, evacuarea imobilului închiriat;

Considerând că această a doua acțiune, pe calea procedurii sumare a legii proprietarilor, nu-i putea fi o-

prită recurentului, în temeiul art. 20 din lege, de oarece este cert că, în asemenea condițiuni, recurentul nu intră în prevederile acestui text de lege, prima sa cerere obținută pe cale de ordonanță prezidențială, conform art. 2 din lege, nefiind respinsă în mod definitiv, ci admisă;

Că, recurentul a putut foarte bine, prin intentarea celei d'a doua acțiuni, să renunțe la efectele ordonanței obținute, renunțare explicabilă, întrucât intimata făcuse contestație la executarea ei, și recurentul putea să se teamă că titlul său va fi anulat;

Considerând că, așa fiind, tribunalul nu putea respinge ca inadmisibilă această a doua cerere, făcută conform legii proprietarilor, decât printr'o violare a textului art. 20 din menționata lege.

Pentru aceste motive, casează.

## CURTEA DE APEL DIN GALAȚI

SECȚIUNEA I

*Audiența dela 18 Iunie 1915*

Președinta d-lui N. Dimitrescu, consilier

Ion Borș și alții cu Maranda Frâncu

FRAUDĂ LA LEGE. — ACT SIMULAT. — ELUDAREA PRINCIPIULUI REZERVEI SAU EGALITĂȚII DINTRE MOȘTENITORI. — PROBA TESTIMONIALĂ. — ART. 1198 C. CIV.

SUCCESIUNE. — MOȘTENITOR. — PREJUDICIAREA LUI PRIN ACT SIMULAT. — PROBA TESTIMONIALĂ. — ADMISIBILITATE. — ART. 1198 C. CIV.

10 Frauda la lege constă în eludarea dispozițiilor ei prin acte simulate, independent de manoperile fraudaloase ce au putut fi întrebuințate, astfel că urmează a se considera ca fraudă la lege și a se admite proba cu martori pentru dovedirea ei, oridecâteori un act simulat are de efect a atinge principiul de egalitate care trebuie să domnească între moștenitori, sau de a-i lipsi de rezerva lor.

20 Proba cu martori trebuie încuviințată moștenitorului prejudiciat, abstracție făcând chiar de orice idee de fraudă, când acesta, ca terțiu, se găsește în imposibilitate în fața unui act simulat, de a-și procura o dovadă scrisă.

Curtea,

Având în vedere apelul făcut de Iorgu și Panaite Borș, contra sentinței tribunalului Tecuci, No. 225 din 18 Septembrie 1914, prin care s'a admis, în principiu, ce-

rerea de eșire din indiviziune făcută de Maranda Frâncu asupra averii rămasă pe urma defunctului Costin Borș și împărțirea ei în cinci porțiuni egale între aceștia și Dimoftache Borș și Anica G. Stamate, toți în calitate de fii și moștenitori legali ai numitului defunct;

Având în vedere concluziile părților;

Având în vedere că, atât la prima instanță, cât și prin apelul făcut, apelanții au cerut a nu se admite acțiunea de împărțeală, pe motiv că în anul 1902, când Costin Borș, autorul comun al părților, se află în viață, le-a vândut lor și lui Dimoftache Borș, pământul a cărui împărțire se reclamă, prin actul de vânzare-cumpărare, autentificat și transcris sub No. 103 din 1902, și că în această calitate îl stăpânesc de atunci și până în prezent, invocând totdeodată și prescripția de 10 ani, în temeiul unui just titlu;

Având în vedere că, în sentința tribunalului dela 28 Noembrie 1913, intimata Maranda Frâncu a invocat simulația actului de vânzare intervenit între părintele său Costin Borș și Dimoftache, Iorgu și Panaite Borș, susținând că vânzarea a fost numai aparentă, iar în dovedirea simulațiunei a invocat proba testimonială, la încuviințarea căreia apelanții nu s'au opus; că, din depozițiile martorilor propuși de intimati, se constată că defunctul Costin Borș, fiind în proces cu fratele său pentru pământul care face obiectul procesului în împărțeală, spre a se sustrage dela judecata acestui proces, a făcut actul de vindere-cumpărare, exhibit de apelanți, prin care, în mod aparent, le-a vândut acestora pământul; că, apelanții nu au numărat prețul vânzării și că Costin Borș a continuat a-l stăpâni în numele său propriu, culegând recolta până la încetarea sa din viață;

Având în vedere că, la termenul de îmfațișare de 27 Februarie 1914, apelanții au cerut să li-se admită contra-probă; că, încuviințându-li-se dovada cerută, s'au ascultat din partea lor ca martori St. Bulboacă, I. Toma și N. Spiridon, cu cari însă n'au putut dovedi că au numărat prețul vânzării și că deci vânzarea eră serioasă; că, față de declarațiile categorice ale martorilor intimatei Maranda Frâncu și a dovezii făcută de ea că părintele lor s'a judecat cu apelanții pentru turburare de posesie, după trecere de 7 ani dela pretinsa vânzare, ceea ce încă denotă că în intenția acestuia n'a fost de a-și vinde pământul în litigiu, tribunalul a admis acțiunea de împărțeală ca fiind intemeiată;

Având în vedere că apelanții, înaintea Curții, au cerut o prelungire a probei cu martori în combaterea simulației invocate de apelanții reclamanți, propunând ca martori pe T. Bălan, Gr. Bulboacă, I. V. Pricope și St. Tivgă, cu cari însă n'au putut dovedi că vânzarea a fost reală, unii arătând numai că Costin Borș și-ar fi vândut pământul fiilor săi, fără a stabili cu ei dacă s'a numărat prețul, cum și împrejurările în cari a avut loc vânzarea pretinsă, așa că rămâne neîndoios că vânzarea a fost simulată, dar în același timp defunctul n'a avut nici intenția de a face acestora o donație deghizată a pământului vândut, actul aparent de vânzare fiind făcut, cum a afirmat martorul G. F. Lazăr, numai ca să scape de un proces ce acesta avea cu fratele său Ion, cu privire la pământul pretins vândut;

Având în vedere că, cu toate că proba testimonială a fost administrată de părți de comun acord, apelanții înaintea Curții au susținut în urmă că întrucât intimata Maranda Frâncu reprezintă pe partea contractantă vânzătoare, proba e neadmisibilă, la care aceasta a obiectat că, invocând această probă, își apără un drept al ei personal, pe care îl are dela lege și nu dela *de cuius*, în calitatea ei de eredă rezervatară, simulațiunea actului atacându-i acest drept, așa că e imposibil să i se pretindă un contra-înscris;

Având în vedere că intimata, în calitatea sa de eredă rezervatară, exercitând un drept propriu care a fost prejudiciat prin actul aparent de vânzare, are calitatea de terțiu, și ca atare nu i se poate cere un contra-înscris; că, chiar dacă înstrăinarea aparentă nu s'a făcut cu intenție vădită de a se aduce o știrbire drepturilor ei de moștenitoare rezervatară, e suficient a se invoca și a se stabili în fapt că o asemenea atingere a avut loc, pentru ca legea să se considere fraudată, pentru că fraudă la lege constă în eludarea dispozițiilor ei prin acte simulate, independent de manoperile frauduloase ce au putut fi întrebuițate, și oricare ar fi mobilul simulațiunei, care trebuie reținută și judecată în efectele ei; că, dealtfel, e totdeauna fraudă la lege, când actul simulat practicat are de efect a atinge, cum decide doctrina, principiul de egalitate, care trebuie să domnească între moștenitori, sau de a-i lipsi de rezerva lor. În asemenea împrejurări, proba testimonială trebuie încuviințată moștenitorului prejudiciat, abstracție făcând chiar de orice idee de fraudă, pentru motivul că acesta se

găsește în imposibilitate de a-și procura o dovadă scrisă și în aceste condiții e în drept a se prevala de dispozițiile art. 198 c. civ., care permite administrarea probei testimoniale; că, întrucât prin actul de vindere-cumpărare s'a distras în mod fictiv din patrimoniul defunctului aproape întreaga avere mișcătoare rămasă pe urma sa, în întindere de 5<sup>1</sup>/<sub>2</sub> pogoane și 15 stj., intimata a avut un interes legitim de a dovedi simulația, care fiind stabilită, are de consecință a se restabili masa de împărțit, cu toate bunurile ce realmente o compun.

Având în vedere că nu se poate susține că intimata nu ar putea cere decât reducerea vânzării până la concurența părții sale rezervative, pentru că o asemenea soluție nu poate avea loc decât în ipoteza când actul de vindere-cumpărare ar deghiza o donație, deci în toate cazurile un fapt juridic real. Or, în specie, se dovedește că defunctul n'a avut intenția nici de a vinde, nici de a donă; că, e vorba prin urmare de un act inexistent și, ca atare, neasigurând nici un drept, odată simulația dovedită, trebuie să cadă în întregimea lui, întrucât un asemenea act înseamnă neantul, care nu se poate scinda sau reduce, ca orice lucru imaginar; că, ar fi nu numai nelogic și nejuridic, dar și neechitabil, ca partea, având dreptul să dovedească simulațiunea actului și făcând această dovadă, să i se rezerve vre-o consecință în favoarea cumpărătorului, când actul nu era destinat să le asigure nici un drept sau favoare; că, dar, mijlocul de apărare invocat de intimați fiind întemeiat, actul de vindere-cumpărare cată a fi înlăturat în totul, și deci bine și legal a procedat tribunalul, când a admis la împărțea întreg terenul la care se referă și care n'a eșit niciodată din patrimoniul lui *de cuius*; că, în lipsa unui just titlu și a posesiei invocată de apelanți, aceștia nu se pot pune nici la adăpostul mijlocului prescripției;

Că, dar, apelul lor cată a se respinge ca neîntemeiat.

Pentru aceste motive, redactate de d-l consilier Corneliu Botez, în majoritate, respinge apelul, etc.

Semnați: Corneliu Botez, V. Bălășescu, G. Sărățeanu.

### Opiniune

Subsemnații N. Dimitrescu și C. C. Vasiliu, suntem de părere a se admite apelul interjectat de Iorgu Borș și Panait Borș, contra sentinței tribunalului Tecuci, No. 225 din 18 Septembrie 1914, și a se scoate din

averea de împărțit, trupurile de pământ cuprinse în actul de vânzare autentificat și transcris de tribunalul Tecuci sub No. 116 și 103 din 21 Ianuarie 1902, pentru următoarele considerații:

Având în vedere că, din actele state la dosar și susținerile părților, se constată următoarele: Maranda Frâncu, la 30 Mai 1912, cere tribunalului Tecuci a pronunța împărțeala averei rămasă pe urma părintelui său Costin Borș, cuprinsă din 9 trupuri de pământ, situate pe teritoriul comunei Poana, din județul Tecuci, între dânsa și frații săi Dimoftache, Iorgu, și Pandelescu Borș și Anica G. Stamate. La această acțiune, comostenitorii Dimoftache și Panaite Borș opun actul de vânzare, autentificat și transcris la tribunalul Tecuci sub No. 116 și 103 din 21 Ianuarie 1902, din care se constată că parte din trupurile reclamate le-a fost vândute de părintele lor Costin Borș, încă cu 10 ani mai înainte de a muri și pretind a fi scoase din masa succesorală; Maranda Frâncu, obiectează că actul prezentat este simulat, fiind făcut de autorul său în vederea unui proces cu alte persoane, fără ca cumpărătorii să fi numărat vre-un ban; iar în dovedirea simulației, solicită și i-se admite de tribunal proba cu martori, iar tribunalul Tecuci, bazându-se pe arătarile martorilor audiați și pe prezumții, prin sentința No. 225 din 1914 hotărăște că actul este simulat de Costin Borș numai în scopul de a pune la adăpost imobilele de urmărirea unui frate al său, numit Iorgu Borș, și-l declară nul, admitând a se împărți toată averea cerută prin acțiune. În contra acestei sentințe, introducând apel Iorgu și Panaite Borș, susțin înaintea Curței că rău tribunalul s'a bazat pe martori și prezumțiuni în stabilirea simulației, întrucât intimata reprezentând pe Costin Borș — nefiind prin urmare terță persoană — nu poate fi primită să dovedească simulația, decât prin contra-înscriș, iar intimata pretinde că este terță persoană, deoarece, în calitatea ei de eredă rezervatară, își apără un drept al ei personal, pe care îl are dela lege, nu dela *de cuius*;

Având în vedere că, în principiu, proba cu martori și prin urmare și prezumțiile nu sunt admisibile, când obiectul litigiului trece de 150 lei vechi, decât în cazul când creditorul a fost în neputință de a-și procura proba scrisă (art. 1191 și 1198 c. civ.); că, atunci când între părți s'a petrecut un fapt juridic, constatat prin înscriș, proba testimonială nu poate fi admisă spre a dovedi contrariul (art. 1191 c. civ.); că, o atare probă e oprită nu numai părților ce au contractat în scris, ci și repre-

zentanților lor cu titlu universal, întrucât ei reprezintă întreaga persoană juridică a autorului lor;

Având în vedere că regula că convențiile legal făcute obligă nu numai pe părțile contractante, dar și pe reprezentanții lor, suferă o excepție când este vorba de acte cari constituiesc liberalități, trecând peste partea disponibilă, din cauză că, în privința rezervei, succesorii n'au fost reprezentați de autorul lor, ci aveau chiar înainte de moartea lui, un drept propriu al lor concedat de lege, de care autorul lor nu putea să dispue și pentru care, prin urmare, nu putea să-i reprezinte;

Că, dar, față de asemenea liberalități, prin care li se atacă partea legitimă, moștenitorii fiind considerați ca terțe persoane, pot să invoace prezumții și martori pentru a dovedi contrariul celor cuprinse în actul scris;

Având în vedere că, în speță, Maranda Frâncu, fiind moștenitoare cu titlu universal a lui Costin Borș, și neplângându-se că prin actul de vânzare atacat ca simulat, autorul său ar fi avut drept scop a ascunde o liberalitate spre a-i atacă partea disponibilă, nu poate fi considerată decât ca reprezentând pe Costin Borș, în numitul act de vânzare, și în atare calitate nu poate dovedi contra actului decât cu contra-probă scrisă;

Că, dar, înlăturând ca inadmisibile proba cu martori și prezumțiile, pe cari s'a bazat prima instanță spre a hotărî nulitatea actului de vânzare, și intimata nefăcând dovada simulației actului cu probele de cari ar fi putut uză autorul său, adică cu contra-probă scrisă și cu martori, în cazurile anume determinate de lege, actul de vânzare prezentat de apelanți este valabil și trupurile de pământ prevăzute în el trebuie a fi scoase din masa partajabilă.

Semnați: N. Dumitrescu, Const. C. Vasiliu.

## JURISPRUDENȚA STRĂINĂ

### CURTEA DE CASAȚIUNE DIN FRANȚA

— 19 Octombrie 1914 —

ACȚIUNE POSESORIE.— CONVENȚIE.— EXECUȚIE.— FINE DE NEPRIMIRE.— ABONAT LA GAZ.— SUPRIMAREA BRANȘAMENTULUI.

Pretinsa inexecutare a unei convenții care ar legă părțile în cauză nu poate da loc la acțiunea posesorie; acela care se plânge de această neexecutare nu poate avea decât acțiunea personală sau reală, după cazuri, pentru a aduce pe adversarul său la observarea convenției.

Astfel, abonatul la gaz, care se plânge că compania concesionară i-a tăiat branșamentul pentru că ar fi redus considerabil consumația, adoptând lumina electrică, nu poate cere restabilirea acestui branșament pe cale de complângere, căci este vorba de o chestie de executare de contract, iar nu de o simplă chestie de posesie.

(Bull. des sommaires, 1915, 1, 112).